

Handläggare: Monika Gerdhem
Telefon: 08-508 28 897

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Ansvarsutredning rörande efterbehandlingsansvar och ansökan om bidrag till saneringskostnad för förorenat område i Vinterviken

Förslag till beslut

- 1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner miljöförvaltningens bedömning av det miljörättsliga ansvaret för efterbehandling av förorenat område vid fastigheten Stockholm Aspudden 1:1, dvs. att inget rättssubjekt kan utpekas såsom rättsligt ansvarig för efterbehandling enligt 10 kap miljöbalken.
- 2 Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker att staden ansöker om bidrag för sanering av ovanstående område.
- 3 Ansvarsutredningen och beslutet ska översändas till exploateringskontoret.

Gunnar Söderholm

Gustaf Landahl

Sammanfattning

Stockholms stad avser att ansöka hos Naturvårdsverket om bidrag till sanering av fastigheten Aspudden 1:1 vid Vinterviken i Stockholm. Det är enbart arsenikföroreningar i området som avses att saneras. Det finns även andra metallföroreningar men inte i den grad att det är skäligen att sanera. För att ansökan om bidrag till sanering ska beviljas krävs att det först har utretts att inte någon verksamhetsutövare är ansvarig för efterbehandling enligt 10 kap miljöbalken (MB). Exploateringskontoret kommer att ge in en ansökan om bidrag till sanering och miljö- och hälsoskyddsnämnden har som tillsynsmyndighet över den förorenade fastigheten åtagit sig att göra en ansvarsutredning med avseende på de verksamheter som har bedrivit miljöfarlig verksamhet i området.

I utredningen har framkommit att två bolag sannolikt har orsakat de aktuella arsenikföreningarna. Dessa bolag är Nitroglycerin AB, som bedrev verksamhet i form av dynamittillverkning under andra hälften av 1800-talet och början av 1900-talet, respektive Atomenergi AB som bedrev laboratorieverksamhet med avseende på framställning av uran under 1950-1960-talet. Inget av dessa bolag finns kvar men verksamheterna har fusionerats med andra bolag och är numera del av Dyno Nobel AB respektive Studsvik Nuclear AB och Westinghouse Electric Sweden AB. Den del av AB Atomenergi AB som numera utgör del i Westinghouse Electric Sweden AB har såvitt utredningen ger stöd för inte bedrivit någon form av praktisk verksamhet i Vinterviken efter den 1 juli 1969. Detsamma gäller den del som numera utgör del i Studsvik Nuclear AB. Något ansvar enligt MB för efterbehandling föreligger därför inte för dessa båda bolag. Den verksamhet som numera utgör del i Dyno Nobel AB har däremot bedrivit viss form av miljöfarlig verksamhet i Vinterviken ända fram till 1987. Bolaget bedöms därför ha ett ansvar enligt MB för de föreningar som uppkommit till följd av Nitroglycerin AB:s tidigare verksamhet i Vinterviken. Emellertid har föreningarna uppkommit för så länge sedan att ansvaret, vid en tillämpning av 10 kap 4 § MB, ska jämkas till noll. Förutsättningar att rikta krav på efterbehandling mot ovan nämnda bolag enligt 10 kap MB föreligger därför inte.

Bakgrund

Stockholms stad, genom exploateringskontoret, avser att ansöka hos Naturvårdsverket om bidrag till sanering av fastigheten Aspudden 1:1 vid Vinterviken i Stockholm. Det är enbart arsenikföreningar i området som avses att saneras. För att ansökan om bidrag till sanering ska beviljas krävs att det först har utretts att inte någon verksamhetsutövare är ansvarig för efterbehandling enligt 10 kap MB. Exploateringskontoret kommer att ge in en ansökan om bidrag till sanering och miljö- och hälsoskyddsnämnden har som tillsynsmyndighet över den förorenade fastigheten åtagit sig att göra en ansvarsutredning med avseende på de verksamheter som har bedrivit miljöfarlig verksamhet i området.

Miljöförvaltningens synpunkter

Miljöförvaltningen bedömer att sanering av förening i form av främst arsenik vid Vinterviken, fastigheten Aspudden 1:1 i Stockholms kommun är angeläget att genomföra och att det inte finns någon ansvarig verksamhetsutövare som kan utföra eller bekosta det avhjälpande av den föroreningskada som ska ske enligt 10 kap MB.

I denna utredning redovisas en preliminär bedömning av efterbehandlingsansvaret, enligt 10 kap MB, om förorenade områden efter miljöfarlig verksamhet på och i anslutning till fastigheten Aspudden 1:1 i Stockholms kommun, Stockholms län. Objektet har av länsstyrelsen riskklassats till riskklass 1 av Naturvårdsverkets metodik för inventering av förorenade områden (MIFO). Riskklassen innebär att det råder mycket stor risk för negativ påverkan från föroreningar på människors hälsa och på miljön.

Som underlag för arbetet har uppgifter erhållits från Stadsarkivet, Stadsmuseets arkiv, Tekniska museets arkiv, Trafikkontorets arkiv, länsstyrelsens arkiv och fastighetsdata från Lantmäteriets fastighetsregister (FDS) samt intervjuer. Uppgifter om verksamhet och föroreningar har erhållits genom MIFO fas 1 - 2 utredning. Utredningen har tagits fram av miljö- och hälsoskyddsinspektör i samarbete med studerande på programmet för miljö och utveckling vid Södertörns Högskola. I den slutliga handläggningen har även jurist deltagit.

FÖRORENAT OMRÅDE

Verksamhetshistorik och områdesbeskrivning

Föroreningssituation

På uppdrag av regeringen och med medel från Naturvårdsverket utför länsstyrelserna identifiering, inventering och ansvarsutredningar av misstänkt förorenade områden i respektive län. Syftet är att uppfylla det nationella miljömålet att lämna över en giftfri miljö till kommande generationer. Riskklassning ingår i inventeringen och används som ett prioriteringsverktyg för efterbehandling.

Inventeringarna genomförs med Naturvårdsverkets MIFO-metodik (Metodik för inventering av förorenade områden), som finns beskriven i Naturvårdsverkets rapport 4918, utgiven år 1999. Arbetet omfattar identifiering, arkivstudier, intervjuer samt riskklassning och benämns fas 1 (fas 2 omfattar även provtagning). I riskklassningen görs en samlad riskbedömning utifrån vilka kemikalier som använts och deras farlighet, föroreningsnivån, spridningsförutsättningar samt exponeringsrisker för människa och miljön. Generellt kan sägas att platser där risken är mycket stor (riskklass 1) eller stor (riskklass 2) bör man undersöka vidare genom miljötekniska markundersökningar och eventuellt vidta efterbehandlingsåtgärder.

Länsstyrelsen har utfört en MIFO fas 1-inventering av områden i Stockholms län. Aspudden 1:1 har av länsstyrelsen riskklassats till riskklass 1, det vill säga att det råder mycket stor risk för negativ påverkan från föroreningar på människors hälsa och på miljön. Länsstyrelsen tar årligen fram en förteckning över de mest angelägna efterbehandlingsobjekten i länet. Objektet finns med på Länsstyrelsens prioriteringslista. Det är utrett att det finns behov av att vidta efterbehandlingsåtgärder.

VERKSAMHETSUTÖVARE

Verksamhetsutövare vid Vinterviken

556032-0847 Nitroglycerin AB 1864-1965 då det ombildades till Nitro Nobel
556012-5246 Nitro Nobel 1965- 1987 numera Dyno Nobel Sweden AB
556051-6212 AB Atomenergi 1947-1969 numera Studsvik Nuclear
AB och Westinghouse Electric Sweden AB
916644-1635 Vintervikens skrot, handelsbolag 1993 finns inte kvar
470211-0273 Vintervikens skrot, enskild firma 1982 finns inte kvar

Verksamhet vars drift avslutats före den 1 juli 1969

556032-0847 Nitroglycerin AB 1864-1965 då det ombildades till Nitro Nobel
556051-6212 AB Atomenergi 1947- 1969 numera Studsvik Nuclear AB
och Westinghouse Electric Sweden AB

Verksamhet vars drift pågått efter den 30 juni 1969

556012-5246 Nitro Nobel 1965- 1987 numera Dyno Nobel Sweden AB
916644-1635 Vintervikens skrot, handelsbolag 1993 finns inte kvar
470211-0273 Vintervikens skrot, enskild firma 1982 finns inte kvar

FASTIGHETSÄGARE

Ägare av fastigheten Aspudden 1:1
Stockholms stad, Exploateringskontoret

TILLSYNSANSVAR

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholm stad har ansvar för tillsynen över det förorenade området enligt punkten B 5a i bilagan till förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken.

TILLSTÅND OCH BESLUT

Inga tillstånd eller beslut angående Aspudden 1:1 finns i länsstyrelsens eller miljökontorets arkiv/register.

Inga tillstånd enligt miljöskyddslagen har lämnats för verksamheten.

Tillstånd enligt miljöskyddslagen/miljöbalken finns inte.

LAGSTIFTNING

I 2 kap MB finns de allmänna hänsynsreglerna, bland vilka följande skall nämnas. Enligt 2 kap 3 § MB skall alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd, utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så fort det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Av 2 kap 7 § MB framgår att kraven på hänsyn enligt bl.a. 2 kap 3 § MB gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Enligt 2 kap 8 § MB skall alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvara till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälpas i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap MB. I den mån det föreskrivs i denna balk kan i stället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma.

Ansvar för utredning och efterbehandling av förorenade områden
Genom lag om ändring av miljöbalken, SFS 2007:660, ändrades den 1 augusti 2007 lydelsen av bestämmelserna i 10 kap MB. Enligt övergångsbestämmelse till ändringen skall i detta ärende äldre bestämmelser tillämpas, det vill säga 10 kap i dess lydelse före den 1 augusti 2007.

Enligt 10 kap 1 § MB skall 10 kapitlet tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Enligt 10 kap 2 § MB är den ansvarig för efterbehandling av sådana områden, byggnader eller anläggningar som anges i 1 § som bedriver eller har bedrivit en

verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föreningen (verksamhetsutövare).

Enligt 8 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) skall bestämmelserna i 2 kap 8 § och 10 kap 2 § MB tillämpas i fråga om miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 30 juni 1969, om verkningarna av verksamheten alltjämt pågår vid tiden för miljöbalkens ikraftträdande enligt 1 §, och det föreligger ett behov av att avhjälpa skador eller olägenheter som har orsakats av verksamheten.

Miljööverdomstolen har i praxis tagit ställning till tolkningen av begreppet ”faktiska drift” i MÖD 2009:36. I det avgörandet konstaterade Miljööverdomstolen att bolaget i det aktuella målet hade bedrivit sulfittmassatillverkning på den förorenade platsen fram till februari 1966. De föroreningar som omfattades av det överklagade föreläggandet kunde härledas till sulfittmassatillverkning. Bolaget hade därefter på samma plats från juni 1966 fram till år 1984 bedrivit spånskivetillverkning. Miljööverdomstolen konstaterade att sulfittmassatillverkning och spånskivetillverkning är två skilda tekniska processer och medför skilda typer av föroreningar. Den faktiska driften av den miljöfarliga verksamhet som bidragit till föroreningsskadan kunde mot denna bakgrund inte anses ha pågått efter den 30 juni 1969.

I MÖD 2010:17 konstaterade Miljööverdomstolen att den järnbruksverksamhet som bedrivits på platsen har bestått i ett stort antal delverksamheter - exempelvis martinverk, oljelagring, valsverk, skrothantering och deponier - belägna inom olika delar av området. Delverksamheterna har också bedrivits under olika tidsperioder. En central fråga i målet som Miljööverdomstolen därför ställde sig var vilken verksamhet som ska ha bedrivits efter den 30 juni 1969 för att 10 kap. 2 § ska bli tillämplig - är det järnbruksverksamheten som helhet eller varje delverksamhet för sig? Miljööverdomstolen uttalade härefter att järnbruksverksamheten måste ses som en integrerad helhet. De olika delverksamheterna har enligt domstolen haft ett sådant tekniskt och miljömässigt samband att de tillsammans utgör en verksamhet (jfr MÖD 2005:30). Det var enligt Miljööverdomstolen således inte som i Miljööverdomstolens dom rörande Stora Enso Fine Paper AB (MÖD 2009:36) fråga om sådana fristående verksamheter för vilka bestämmelsen i 8 § införandelagen ska tillämpas var för sig.

Av 10 kap. 3 § MB framgår att om inte någon verksamhetsutövare kan utföra eller bekosta efterbehandlingen av en förorenad fastighet är var och en efterbehandlingsansvarig som förvärvat fastigheten och vid förvärvet känt till föroreningarna eller då borde ha upptäckt dem. Avser förvärvet en privatbostadsfastighet enligt 2 kap 13 § inkomstskattelagen (1999:1229) ansvarar endast en förvärvare som känt till föroreningen. I fråga om förorenad byggnad eller anläggning gäller detsamma den som förvärvat den fastighet där byggnaden eller anläggningen är belägen. Med förvärv av fastighet likställs förvärv av tomträtt.

Enligt 15 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) skall vid tillämpningen av 10 kap 3 § MB förvärv, som har skett före miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999, inte beaktas.

Enligt 10 kap 4 § MB innebär efterbehandlingsansvaret att den ansvarige i skälig omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. När ansvarets omfattning skall bestämmas skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningarna ägt rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att han bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning.

I MÖD 2010:18 har Miljööverdomstolen tagit ställning till fråga om omfattningen av verksamhetsutövarens ansvar enligt 10 kap. 4 § MB. Miljööverdomstolen uttalade att skälighetsavvägningen ska ske i två steg. För det första ska det utredas vilka efterbehandlingsåtgärder som är miljömässigt motiverade och rimliga ut kostnadssynpunkt. Därefter ska det ske en bedömning av ansvarets omfattning. Miljööverdomstolen fann att de förelagda åtgärderna var miljömässigt motiverade och ekonomiskt rimliga. Vid bedömningen av ansvarets omfattning beaktade Miljööverdomstolen tidsaspekten och begränsade bolagets ansvar för avhjälpandeåtgärder till 25 % av kostnaderna.

I MÖD 2010:24 uttalade sig Miljööverdomstolen närmare om hur tidsaspekten ska beaktas vid en skälighetsbedömning enligt 10 kap 4 § MB. Enligt Miljööverdomstolen ska ansvaret för föroreningar som uppkommit före och under 1950-talet i princip jämkas till noll kr. En annan bedömning kan dock ske om det föreligger särskilda skäl till annat, t.ex. att verksamheten har bedrivits i strid med

gällande regler. För tiden efter 1950-talet fram till 1969 har det enligt Miljööverdomstolen också förflutit en sådan tid sedan föroreningarna uppstod att det bör beaktas vid skälighetsbedömningen.

Preskriptionslagen (1981:130) är inte tillämplig på efterbehandlingsansvar. Enligt 10 kap 5 § MB kan den som äger en fastighet som efterbehandlas trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas att i skälig utsträckning svara för kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför.

Enligt 10 kap 6 § MB skall, om flera verksamhetsutövare är ansvariga enligt 2 §, de svara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat enligt 4 § första stycket. En verksamhetsutövare som visar att hans eller hennes bidrag till föroreningen är så obetydligt att det inte ensamt motiverar efterbehandling skall dock ansvara endast för den del som motsvarar bidraget. Vad de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till den omfattning i vilken var och en har medverkat till föroreningen och till omständigheterna i övrigt.

Av 10 kap 7 § MB framgår att om flera fastighetsägare eller tomträttshavare är ansvariga enligt 3 §, skall de svara solidariskt i den utsträckning inte följer av att ansvaret är begränsat enligt 4 § första stycket. Vad de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till vad de insett vid förvärvet och omständigheterna i övrigt.

Enligt 10 kap 8 § MB skall 2-4 samt 6 och 7 §§ tillämpas i frågor om ansvar för kostnader att utreda föroreningar inom ett sådant mark- eller vattenområde eller en sådan byggnad eller anläggning som avses i 1 §. Ägaren till en fastighet, byggnad eller anläggning som avses i första stycket kan trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas svara för utredningskostnader som rör fastigheten i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen, de personliga ekonomiska förhållandena och omständigheterna i övrigt.

Utredningsansvar enligt 26 kap 22 § MB

Av 26 kap 22 § MB framgår att den som bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa olägenhet från sådan verksamhet är skyldig att även i andra fall än som avses i 14 kap 7 § utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen. Om det är lämpligare

kan tillsynsmyndigheten i stället föreskriva att en sådan undersökning skall utföras av någon annan och utse någon att göra undersökningen. Den som är skyldig att utföra undersökningen är skyldig att ersätta kostnaderna för en undersökning som någon annan utsetts att göra med det belopp som tillsynsmyndigheten fastställer.

Enligt praxis kan förvaring av ämnen som kan leda till föroreningar av mark och vatten eller andra omgivningsstörningar utgöra en miljöfarlig verksamhet. Förvaringsfallen har oftast bestått av deponier, slagghögar, tunnor med kemikalier och tankar med olika innehåll. Fastighetsägaren betraktas i förvaringsfallen som verksamhetsutövare, även om denne inte har deltagit i den verksamhet som gett upphov till föroreningarna på fastigheten. Tillsynsmyndigheten har i förvaringsfallen rätt att ställa krav på förebyggande åtgärder gentemot fastighetsägaren enligt 2 kap 3 § MB. Myndigheten skall därvid göra en skälighetsavvägning enligt 2 kap 7 § MB där bland annat nyttan för människors hälsa och miljön ställs i proportion till kostnaderna för åtgärderna. Kostnaderna får således inte vara orimligt betungande och åtgärderna måste vara miljömässigt motiverade.

Saneringsförsäkringen enligt tidigare lydelse av 33 kap 3 § MB upphörde från och med den 1 januari 2010.

MILJÖFÖRVALTNINGENS BEDÖMNING

Före detta industriområdet i Vinterviken har i sin helhet tilldelats riskklass 1 vid länsstyrelsens MIFO fas 1-utredning, det vill säga mycket stor risk för negativ påverkan på människors hälsa och miljön. Detta har bekräftats av miljöförvaltningen i kompletterande MIFO fas 2- utredningar. Mot bakgrund av detta bedöms 10 kap MB vara tillämpligt. Miljöförvaltningen bedömer att de arsenikföroreningar, med avseende på vilka fastigheten Aspudden 1:1 nu ska saneras, har orsakats av den hantering av svavelsyra som har skett på fastigheten. Arsenik är ett avfall som har uppkommit i samband med produktion av svavelsyra. Denna produktion har ägt rum på en intilliggande fastighet (Svavelsyran 3). Dock har avfallet innehållande arsenik bl.a. tippats invid Vintervikens strand på Aspudden 1:1.

Utredningen om vilka verksamheter som har bedrivits i Vinterviken har resulterat i att det finns tre bolag som idag har en koppling till den miljöfarliga verksamhet som av miljöförvaltningen bedöms ha gett upphov till arsenikföroreningarna.

Dessa bolag är Dyno Nobel Sweden AB (Nitroglycerin AB), Studsvik Nuclear AB (AB Atomenergi) och Westinghouse Electric Sweden AB (AB Atomenergi).

Nitroglycerin AB:s verksamhet i Vinterviken begränsades inte till enbart en del av dynamittillverkningen utan produktionen innefattade hela kedjan i dynamittillverkningen. Mellan 1864 och 1868 bestod produktionen enbart av nitroglycerin, för att senare utvecklas och även innefatta insatsvarorna svavelsyra och salpetersyra. Denna produktion varade mellan 1913 och 1939. Svavelsyra tillverkades också på plats.

AB Atomenergi hyrde lokaler av Nitro Nobel, tidigare AB Nitroglycerin. Verksamheten i Vinterviken i Alfred Nobels gamla svavelsyrafabrik hade de inrett för laboratorieexperiment med uranframställning ur skiffer. Under 1950- och 60-talet hade Atomenergi ett stort processutvecklingsarbete för uranutvinning med bland annat försöksapparatur för torkning av urankoncentrat för användning i Ranstad. Atomenergi använde sig av rostugnar och en kloreringsprocess, som bestod av järn-3-klorid-lösningar och klogas. Denna process innebar tekniska problem som ledde till att Atomenergi bytte process till en svavelsyrabaserad produktion. Avfallsrester som innehöll uran forslades bort till Drottning Kristinas väg för att senare förflyttas till Värmdö. Verksamheten i Vinterviken innebar inte något arbete med plutonium. Det laboratorium som beskrivs i AB Atomenergis personaltidning var ett "laboratorium i halvskala" där inga större kvantiteter av uran producerades.

Den 1:a januari 1969 gick Asea och den kommersiella delen av AB Atomenergi ihop till ett gemensamt bolag, ägandet var 50/50 mellan Asea-koncernen och staten. Det nya namnet på bolaget blev Asea-Atom. 1982 köpte Asea statens andel i bolaget för att bara sex år senare dela bolaget med Brown Boveri och tillsammans bildade de bolaget ABB Atom (ABB). Den icke-kommersiella delen av Atomenergi blev helstatligt 1969. Delningen av bolaget innebar att AB Atomenergi flyttade sin verksamhet till Studsvik och 1978 bytte bolaget namn till Studsvik Energiteknik AB för att senare förkorta namnet till enbart Studsvik AB.

Westinghouse Electric Sweden AB

I början av 2000-talet överlät ABB den verksamhet som tidigare utgjort Asea-atom till Westinghouse Electric Sweden AB. Enligt uppgift från detta bolag utgjorde den verksamhet som 1969 övergick från AB Atomenergi till Asea-atom av intellektuella tillgångar som överfördes till Aseas atomverksamhet i Västerås. Någon form av praktisk verksamhet bedrevs inte i Vinterviken av Asea-atom.

Yttranden

Miljöförvaltningen har berett Dyno Nobel Sweden AB och Studsvik Nuclear AB tillfälle att yttra sig över utredningen rörande föroreningarna i Vinterviken. Westinghouse Sweden Electric AB har underrättats om utredningen och anmodats att yttra sig angående Asea-atoms övertagande av AB Atomenergis kommersiella del.

Dyno Nobel Sweden AB har yttrat i huvudsak följande. Produktionen av sprängämnen i Vinterviken upphörde år 1920 och under perioden 1946-1987 genomfördes endast små kontrollerade detonationer vid detoniklaboratoriet som en liten del av det teoretiska forsknings- och utvecklingsarbetet. Vid en detonation avger explosivämnet sin energi vid sönderfall till de grundämnen de är uppbyggda av (i huvudsak kol, väte, aluminium, magnesium och en del andra metaller). De extremt små kvantiteter som används (1-200 g) vid relativt få antal sprängningar i Vinterviken under denna period kan varken teoretiskt eller praktisktanses vara en källa till de föroreningar som uppges finnas i området. Överblivet material i samband med experiment, typiskt sett ett fåtal gram, har samlats ihop för förvaring och senare destruktion i enlighet med sprängämnesinspektionens anvisningar. Dessa anvisningar föreskrev vid den tiden för detoniklaboratoriets verksamhet att man placerade maximalt fem kilogram sprängämnesspill på en bädd av sågspån på utsedd brännplats för förbränning, vilket skedde i Vinterviken på föreskriven plats bekom laboratoriet ungefär varannan månad eller när särskilda behov förelåg. Det hände även att polisen kom till Vinterviken med konfiskerade sprängmedel för destruktion.

Studsvik Nuclear AB har yttrat att AB Atomenergi bedrev lakningsverksamhet i form av försök med lakning av uran ur skiffer i den hyrda svavelsyrafabriken i Vinterviken under åren 1949-1963. Därefter flyttades verksamheten till annan plats. Studsvik Nuclear AB har inte kännedom om att det har bedrivits miljöfarlig verksamhet vid Vinterviken efter den 1 juli 1969.

Westinghouse Electric Sweden AB

Westinghouse Electric Sweden AB har yttrat följande. Bolaget bedriver verksamhet i Västerås. Verksamheten har bedrivits i Västerås sedan bolaget bildades 1969, bolaget har tidigare haft namnet ASEA-ATOM och därefter ABB Atom.

Bolaget har inte lokaliserat någon dokumentation som beskriver verksamhet i Vinterviken i Stockholm.

Ansvar för efterbehandling

Utgångspunkten för miljöförvaltningens bedömning är att den miljöfarliga verksamhet, vars faktiska drift har gett upphov till de aktuella arsenikföreningarna, också måste ha pågått efter den 1 juli 1969 för att ett efterbehandlingsansvar enligt 10 kap MB ska kunna riktas mot en verksamhetsutövare som tidigare har bedrivit verksamhet på platsen. I utredningen har ingenting annat framkommit än att AB Atomenergi har delats upp i januari 1969 och att all verksamhet i bolaget har flyttats till Studsvik respektive Västerås i samband med delningen. Ingenting har framkommit som ger stöd för att någon del av denna verksamhet har bedrivit miljöfarlig verksamhet i Vinterviken efter den 1 juli 1969. Förutsättningar saknas därmed att påföra någondera av Studsvik Nuclear AB eller Westinghouse Electric Sweden AB ett efterbehandlingsansvar enligt 10 kap MB.

Däremot är det utrett att Nitroglycerin AB har övergått i Nitro Nobel AB, som har bedrivit detoniklaboratorium i Vinterviken efter den 1 juli 1969.

Miljöförvaltningen bedömer att det finns ett tekniskt och miljömässigt nära samband mellan dynamitframställning och detoniklaboratorium.

Detoniklaboratoriet måste därför ses som en del av den verksamhet bestående av dynamitframställning som tidigare har bedrivits på platsen av Nitroglycerin AB, jfr. MÖD 2010:17. Den faktiska driften av den miljöfarliga verksamhet som Nitroglycerin AB har bedrivit ska därför anses ha pågått även efter den 1 juli 1969. Det föreligger därmed ett efterbehandlingsansvar enligt 10 kap MB för Nitro Nobel AB, som numera har övergått i Dyno Nobel AB.

Vid en skälighetsbedömning enligt 10 kap 4 § MB gör emellertid miljöförvaltningen bedömningen att detoniklaboratoriet i sig inte kan anses ha gett upphov till de föreningar som nu avses. Miljöförvaltningen bedömer istället att det är produktionen av dynamit, som upphörde redan under 1920-talet, som har orsakat Nitroglycerin AB:s del i arsenikföreningarna. MÖD har i 2010:24 uttalat att föreningar som har orsakats före och under 1950-talet i princip ska jämkas till noll. Miljöförvaltningen gör mot bakgrund av det nu anförda bedömningen att det saknas förutsättningar att rikta ett krav på efterbehandling mot något av ovanstående bolag med stöd av 10 kap 2 § MB.

Fastighetsägares ansvar

Den nuvarande ägaren förvärvade fastigheten år 1972 vilket innebär att krav på utredning och efterbehandling inte kan riktas mot fastighetsägaren med stöd av 10 kap 3 § MB.

Fastighetsägares kostnadsansvar för värdeökning

Bestämmelsen i 10 kap 5 § MB stadgar att den som äger en fastighet som efterbehandlas kan trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas att i skälig utsträckning svara för de kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför. En närmare bedömning av en eventuell värdeökning kan göras först när en mer detaljerad undersökning av området gjorts. Någon exploatering av området är för närvarande inte aktuell. Vinterviken utgör emellertid ett mycket populärt friluftsområde för allmänheten året runt. Den nu förestående saneringen syftar till att säkerställa att allmänheten – och då särskilt små barn som badar/vistas i strandkanten - inte ska få i sig höga halter av arsenik. Därför bedömer miljöförvaltningen att ett sådant fastighetsägaransvar för närvarande inte är aktuellt.

Saneringsförsäkringen

Saneringsförsäkringen upphör från och med 1 januari 2010.

Sammanfattande bedömning

Miljöförvaltningen gör bedömningen att det är angeläget att genomföra en sanering med avseende på de arsenikföreningar som påvisats i Vinterviken. Denna bedömning grundas framför allt på områdets stora betydelse för det rörliga friluftslivet. Föreningarna innebär bl.a. att det finns risk för att arsenik sprids till mälaren och att barn - särskilt små barn - som badar och leker i området riskerar att få i sig höga halter av arsenik. Något ansvar för efterbehandling enligt 10 kap MB kan enligt miljöförvaltningens bedömning inte riktas mot någon tidigare verksamhetsutövare i Vinterviken på grund av att föreningarna orsakades för så länge sedan att ansvaret, vid en skälighetsbedömning enligt 10 kap 4 § MB, måste jämkas till noll. Nämnden kan inte heller rikta något krav mot Stockholms stad i egenskap av fastighetsägare eftersom staden övertog fastigheten 1972, vilket var före miljöbalkens ikraftträdande. Emellertid har Stockholms stad i egenskap av fastighetsägare för avsikt att sanera marken i den del det avser arsenik om bidrag lämnas till saneringen av Naturvårdsverket.

Om nya uppgifter framkommer kan detta innebära en annan bedömning av ansvarsfrågan.

Slut

Bilaga

Tabeller över verksamheter som förekommit i Vinterviken